

Oleksandrova G., PhD, associate professor
National academy of Statistics, Accounting and Auditing, Kyiv

POSITIONING OF CONDITIONAL NARRATIVE STRATEGIES IN THE ENGLISH DISCOURSE (BASED ON THE DRAMA BY GALSWORTHY «A FAMILY MAN»)

The article dwells on the identifying features of consequent structures as a basic constituent of pragmatic and semantic system. For the first time conditional narrative strategies are treated from a dialectical approach to the study of linguistic phenomena of conditional effects, performing a constructive role in the process of situational solution variety, taking an active part in creating individual author's concepts, increasing emotional and expressive field of fiction discourse.

Key words: conditional narrative strategies, communicative unity, historical nomination, dialectical approach, cognitive semantics.

УДК 811.1

Чаус С.В., аспірант

НПУ ім. М.П. Драгоманова, Київ

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР «ОБВИНУВАЧЕННЯ» В СУДОВОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ НЮРНБЕРЗЬКОГО ПРОЦЕСУ)

У статті охарактеризовано мовленнєвий жанр «обвинувачення» в судовому дискурсі. Проаналізовано підтримання державного обвинувачення на прикладах судового мовлення обвинувачів Нюрнберзького процесу.

Ключові слова: судове мовлення, представлення обвинувачення, державний обвинувач, судовий допит, судові дебати.

Невід'ємною частиною судового процесу є обвинувальне судове мовлення – різновид публічного мовлення, якому притаманні такі риси як усна форма реалізації, публічність, офіційність, інтелектуальність, змістовність.

Керуючись анкетого жанроворчих ознак за теорією Т.В.Шмельової, розглянемо обвинувачення у рамках напряму лінгвістичного вивчення мовленнєвих жанрів [10].

Обвинувачення – це поліінтенційний жанр, який має в аспекті комунікативної спрямованості ознаки емотивно-оціночних та імперативних жанрових форм. Обвинувачення вступає у відносини семантико-функціональної синонімічності із засудженням, осудом та доріканням, що обумовлює можливість семантичної дифузності висловлювань. Сміслова сутність жанру – приписування відповідальності за свідомо здійснений засуджуваний вчинок – визначає семантико-прагматичну своєрідність обвинувачення на фоні інтенційно близьких жанрових форм [3].

© Чаус С.В., 2015

Іменник *обвинувачення* походить від дієслова *обвинувачувати*, лексичне значення якого вказує, що воно пов'язане із діями певної особи по висуненню негативної характеристики щодо іншої особи [6: 125] і означає *дорікати* та *засуджувати*. На основі компонентного аналізу синонімічного ряду даних лексем В.І. Карасик визначив обвинувачення як «відкрито виносити негативну оцінку будь-кому або будь-чому, що означає виражати думку про переваги та недоліки об'єкту оцінювання у відповідності з наявною у людини усвідомленою або неусвідомленою системою цінностей [1: 152-153].

Актуалізація внутрішньої форми слова «обвинувачення» дозволяє виділити лексему *вина*, яка пояснюється етимологічними словниками Г.П. Циганенко, Н.М. Шанського як « причина, проступок, обвинувачення, гріх» [8: 59; 9: 41].

Синонімічний ряд лексеми «обвинувачення» англійською мовою включає *charge – prosecution – accusation – indictment – accusing – accusal – blame – action*. У значенні доміанті ряду концепту «обвинувачення» виступає поняття “charge”, що походить від полісемічного іменника “charge” – вина.

Стратегічним завданням мовленнєвого жанру *обвинувачення* є обвинувальне мовлення – виступ, який містить обґрунтування вини іншої особи. Обвинувальне мовлення обов'язково повинно містити опис протиправної дії, яка стала приводом для мовлення; її правову оцінку (тобто вказати на те, які норми, правила, закони, інструкції порушив обвинувачений); детальну та переконливу аргументацію винесеного рішення; вказівку на міру покарання. Обвинувальна промова тематично обмежена: оратор не може дозволити собі відхилення від змісту справи.

Адресантом у досліджуваному мовленнєвому жанрі є державний обвинувач. Оцінюючи з позиції обвинувачення досліджувані в суді конкретні факти, обставини і докази, заперечуючи всі недостовірні і сумнівні обставини, прокурор своєю промовою допомагає суду встановити істину, прийняти правильне, законне, обґрунтоване і справедливе рішення, що сприяє забезпеченню судового захисту прав і законних інтересів як потерпілих, так і обвинуваченого.

Головним адресатом промови обвинувача є склад суду, до якого звернене його мовлення. Також виступ державного обвинувача здійснює суттєвий вплив на формування правосвідомості учасників процесу, присутніх в залі суду громадян. Тому прокурор має ставитись з особливою відповідальністю до виступу з обвинувальною промовою, правильно визначити обсяг та аргументацію доказової бази обвинувачення.

Матеріалом для аналізу жанру «обвинувачення» є промови учасників Нюрнберзького процесу.

Обвинувальне судове мовлення Нюрнберзького процесу містить представлення обвинувачення, дослідження доказів (судовий допит) та заключне слово обвинувача (судові дебати). Але найбільш яскраво виступи прокурора представлені у судових дебатах: прокурор публічно підбиває підсумок судового слідства, від імені держави надає оцінку діям підсудного, робить висновки, до яких він дійшов в результаті судового розгляду та аналізує наслідки своєї діяльності у якості державного обвинувача. На даному етапі судочинства прокурор чітко та ясно презентує свою процесуальну позицію у справі, яка під час судового слідства могла проявляти лише опосередковано – через заявлені клопотання (представлення обвинувачення), поставлені питання (судовий допит).

В обвинувальній промові відбувається дискусія з захисником (судові дебати). Прокурор аналізує та оцінює докази, які не тільки підтверджують обвинувальний тезис, але й ті, що ставлять під сумнів обвинувачення, пом'якшують відповідальність підсудного. Це підвищує переконливість мови та свідчить про об'єктивність прокурора. Ефективним прийомом доведення у мові державного обвинувача є аналіз доказів в певній їх послідовності – від менш вагомих до більш значимих. Прокурору у своїй обвинувальній промові часто приходиться оцінювати докази відносно їх допустимості.

Мовлення державних обвинувачів, також як і мовлення суддів, певною мірою клішоване й нейтральне. Зміст обвинувальної промови прокурора складається: зі вступу, головної частини, заключної частини. Вступ і завершення складають композиційну рамку промови.

У вступі державний обвинувач вирішує наступні завдання: привертає увагу слухачів; встановлює з ними психологічний контакт, завойовує довіру слухачів, психологічно готує їх до сприйняття змісту головної частини промови.

Основне завдання головної частини обвинувальної промови – викладення і обґрунтування позицій державного обвинувача з питань, які вирішуються судом при постановленні вироку про доведеність вчинення діяння, того, чи діяння вчинене саме підсудним, чи є воно злочином, підлеглисть підсудного покаранню та ін.

Заключна частина є короткою, чіткою, сильною по емоційному впливу на слухачів, а його зміст послідовно впливає із попередніх розділів.

Упродовж всієї обвинувальної промови мовлення обвинувача реалізує наступні стратегії: 1) оцінка суспільної небезпеки скоєного злочину; 2) представлення фактичних обставин скоєння злочину; 3) аналіз та оцінка викладених в суді доказів та їх джерел; 4) обґрунтування правової кваліфікації діяння; 5) характеристика особистості підсудного; 6) обґрунтування висновків та рішень у справі; 7) аналіз причин та умов, що сприяли скоєнню злочину; 8) міркування про призначення покарання та ін. Використовуються наступні тактики: негативна характеристика обвинуваченого, критика дій підсудного, констатація фактів, відстоювання своєї позиції, наголошення на важливому, перевірка достовірності фактів.

Обвинувальна промова у судових дебатах є самим відповідальним, складним і тривалим виступом державного обвинувача. Для забезпечення дієвого впливу на суддів і слухачів обвинувальна промова має бути переконливою не тільки за структурою, але й за формою мовлення.

На лексичному рівні відмічається використання: 1) лексики, яка містить звернення до учасників судового процесу: *Mr. President, Your Honour, Tribunal, Chief of Counsel*); 2) іменників, що називають учасників судового допиту: *President, Defense, Counsel, Prosecution, Defendant, Witness*; 3) лексики, яка включає юридичну термінологію: *evidence, guilt, accuse, sentence, litigation*; 4) оцінних слів, що характеризують злочинні діяння: *most bloody, cruelties, inhumanities, tortuous, aggression*.

Морфологічний рівень представлений 1) елементами мовлення, які допомагають підтримувати увагу слухачів: “*Let me emphasize one cardinal point*”; “*let me for a moment turn devil's advocate*”; 2) використовуються у переносному значенні: “*The intellectual bankruptcy and moral perversion...*”; “*The time has come...*”; 3) використанням у мовленні порівняння, метафори: “*The future will never have to ask...*”; “*While credulous world slum-*

bered snugly blanketed with perfidious assurances...”; “It is impossible in summation to do more than outline with bold strokes the vitals of this Trial’s mad and melancholy record...”; 4)використання антитези: “But fairness is not weakness”.

На синтаксичному рівні регламентована структура судового обвинувачення в Нюрнберзькому процесі обумовлює використання: 1) риторичних фігур (мовленнєві повтори, прийоми «питання-відповідь», риторичні питання): “*We may admit that overlapping ethnological and cultural groups...grave problems for Germany....We may admit too that the world had failed to provide political remedies...; “Did these defendants then intend to withdraw German demands...? Events have answered that questions...”*. 2) причинно-наслідкових прийомів закріплення дій словами: “*I pass now to...”, “The Prosecution submits...”*. Mr. Justice Robert H. Jackson (Chief of Counsel for the United States) [12]. 3) сполучників: *moreover, however, therefore, besides*, які виконують роль сполучних синтаксичних засобів мовлення.

Кожна промова починається зверненням:

Mr. Justice Robert H. Jackson (Chief of Counsel for the United States): Mr. President and Members of the Tribunal... [12]

Mr. Roberts: “*May it please the Tribunal, it is my duty to present the evidence against Keitel and also against the Defendant Jodl and I would ask the Tribunal for permission, if it is thought right, that those two cases should be presented together in the interest of saving time, a matter which I know we all have at heart.* [11: 26].

Так, судові мовлення прокурора є реалізацією жанру обвинувачення, що містить план міркування, співставлення, де розглядаються, аналізуються та оцінюються різні точки зору, формулюється позиція оратора. Екстралінгвістичний характер реалізації визначає жорстку регламентованість змісту, структури та організації мовних засобів обвинувачення в суді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477с.
2. Кириллова Н.П. Структура и содержание речи государственного обвинителя / Н.П. Кириллова // Закон: интернет-журнал Ассоциации юристов Приморья [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.law.vl.ru/.
3. Лаврентьева Е.В. Речевые жанры обвинения и оправдания в диалогическом единстве: автореф. дис. ...канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Елизавета Владимировна Лаврентьева. – Новосибирск, 2006. – 21с.
4. Мельников И.И., Мельников И.И. Судебная речь. Для участников судебных прений по уголовным делам/ И.И. Мельников, И.И. Мельников. – М.: «Экмос», 2003. – 158 с.
5. Матвиенко Е.А.. Судебная речь: учебное пособие 2-е изд., доп. / Е.А. Матвиенко. – Минск: Вышэйш. шк., 1972. – 256с.
6. Перепелица С.І. Правова сутність поняття обвинувачення у кримінальному провадженні / С.І. Перепелица // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип. №6. – Т.2. – С.124-127.
7. Томасевич Ф.А. Методика подготовки и произнесения обвинительной речи: Методическое пособие / Ф.А. Томасевич. – Саратов, 1962. – 93 с.

8. Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка: Более 5 000 слов. – 2-изд., перераб. и доп./ Г.П. Цыганенко. – К. : Рад. шк., 1989. – 511с.
9. Шанский Н. М., Иванов В.В, Шанская Т.В. Краткий этимологический словарь русского языка / Н.М. Шанский, В.В. Иванов, Т.В. Шанская. – М. : Просвещение, 1971. – 542с.
10. Шмелева Т.В. Модель речевого жанра /Т.В. Шмелева //Жанры речи. – Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 1997. – С. 88-98.
11. Documents from Yale University’s Avalon Project. Vol.5 [Электронный ресурс]. Mr. Robert’s Presentation of the Case Against Keitel and Jodl. 09.01.1946].– Режим доступа: http://www.avalon.law.yale.edu/subject_menus/imt.asp.
12. Nuremberg Trial, Famous World Trials July26,1946 [Электронный ресурс]. – Режимдоступу:<http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/nuremberg/nuremberg.htm>.

Чаус С. В., аспирант

НПУ им. Н. П. Драгоманова, Киев

РЕЧЕВОЙ ЖАНР «ОБВИНЕНИЕ» В СУДЕБНОМ ДИСКУРСЕ (НА ОСНОВЕ МАТЕРИАЛА НЮРНБЕРГСКОГО ПРОЦЕССА)

В статье дана характеристика речевого жанра «обвинение» в судебном дискурсе. Проанализировано поддержание государственного обвинения на примере судебной речи обвинителей Нюрнбергского процесса.

Ключевые слова: *судебная речь, поддержание обвинения, государственный обвинитель, судебный допрос, судебные прения.*

Chaus S.V., post-graduate student

National Dragomanov pedagogical university, Kyiv

SPEECH GENRE “CHARGE” IN THE JUDICIAL DISCOURSE (BASED ON THE NUREMBERG TRIAL MATERIALS)

The article presents the characteristics of the speech genre “charge” in the judicial discourse. Maintenance of public prosecution by the example of judicial speech prosecutors of the Nuremberg Trial is analyzed.

Key words: *judicial speech, maintenance of public prosecution, public prosecutor, judicial interrogation, pleadings.*